

Ľudské práva – Ochrana ľudských práv

Systém ochrany ľudských práv

Ochrana ľudských práv na medzinárodnej úrovni sa realizuje v troch etapách:

- Vo vyhláseniach (deklaráciách) – majú odporúčací charakter pre členské štáty;
- V medzinárodných dohovoroch, zmluvách, paktoch, konvenciách – majú záväzný charakter pre členské štáty, ktoré ich ratifikovali;
- Zakladanie medzinárodných orgánov – kontrolujú dodržiavanie ľudských práv, ich implementáciu do štátnych zákonov, prijímajú donucovacie prostriedky v prípade potreby...

Globálna úroveň ochrany ľudských práv:

- **Organizácia Spojených národov**

Založená: 24. október 1945

Členské štáty: 193

Sídlo: New York, USA

Oficiálna stránka: <http://www.un.org>

Slovensko je členom od roku 1993, predtým ako Československo od roku 1945 (zakladajúci člen).

Ciele OSN: zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, predchádzanie jadrovej katastrofe; rozvíjanie vzájomných priateľských vzťahov a spolupráce; poskytovanie humanitárnej a rozvojovej pomoci.

Prostriedky na udržanie mieru:

- **rezolúcia** - rozhodnutie BZ v prípade vojenskej agresie alebo nedemokratických režimov;
- **embargo** - blokáda - zákaz vývozu vojenského potenciálu, strategických surovín do krajín, proti ktorým bolo vydané;
- **sankcie** - zakazujúce opatrenie - používa sa v podobe hospodárskej izolácie od ostatných krajín;
- **bojkot** - odmietanie - pozastavená členstvo v medzinárodných organizáciách a politická izolovanosť od ostatných krajín, alebo prerušené diplomatické styky.

História vzniku OSN:

- 1941 - Atlantická charta- základná dohoda štátov protihitlerovskej koalície USA a Veľkej Británie;
- 1942 - Deklarácia spojených národov - pridalo sa 26 štátov bojujúcich proti Hitlerovi;
- 1943 - Deklarácia o všeobecnej bezpečnosti - rozhodnutie o medzinárodnej organizácii; V Moskve dokument podpísali predstavitelia štátov USA, ZSSR a Veľkej Británie;
- 1943 - Teheránska deklarácia - formulované zásady budovania OSN;
- 1945 - Jaltská konferencia - záverečný proces prípravy vzniku OSN;
- 1945 - San Francisco - prijatá Charta OSN.

Hlavné orgány OSN:

Valné zhromaždenie - je hlavný poradný orgán, ktorý je zložený zo zástupcov všetkých členských krajín, kde každý má jeden hlas. Všetky dôležité rozhodnutia sa prijímajú dvojtretinovou väčšinou. Ostatné veci sa rozhodujú nadpolovičnou väčšinou.

DIGI SCHOOL 2020-1-SK01-KA226-SCH-094350 Občianska náuka
Ľudské práva – Ochrana ľudských práv

Body programu sú prerokované v šiestich výboroch:

- hospodársky a finančný;
- sociálny a kultúrny;
- politický a dekolonizačný;
- odzbrojovací a bezpečnostný;
- administratívny a rozpočtový;
- právny.

Bezpečnostná rada - najvyšší výkonný orgán, ktorý má hlavnú zodpovednosť za zachovanie medzinárodného mieru a bezpečnosti. Má 15 členov: 5 stálych členov (USA, Spojené Kráľovstvo, Francúzsko, Rusko, Čína) a 10 nestálych členov, ktorí sú volení na 2 roky.

Hospodárska a sociálna rada - (skratka: ECOSOC) je orgán pre koordináciu hospodárskej a sociálnej činnosti OSN a pridružených odborných organizácií a inštitúcií. Má 54 členov, ktorí sú v záujme zachovania rovnakého rozloženia rozdelení takto: 14 z afrických štátov; 11 z ázijských; 10 z latinskoamerických a karibských štátov; 13 zo západných; 6 z východoeurópskych štátov.

Jej približne dvojmesačné zasadnutia sa spravidla konajú každoročne striedavo v New Yorku a Ženeve. Rozhodnutia prijíma jednoduchou väčšinou hlasov, každý člen má po jednom hlase. Rada slúži ako fórum pre diskusie o medzinárodných hospodárskych, sociálnych, kultúrnych, výchovných a zdravotníckych otázkach celosvetového alebo interdisciplinárneho charakteru.

Poručenská rada - je orgán OSN, ktorý dohliadal na dodržiavanie princípov poručenského systému na územiach pod správou OSN (tzv. poručenských územiach). Ciele poručenského systému sú v súčasnosti už naplnené, keďže všetky poručenské územia dosiahli samosprávu alebo nezávislosť, a to buď ako nové štáty alebo pripojením k územiu susedného nezávislého štátu. Poručenská rada nebola formálne zrušená, ale od 1. novembra 1994 (po vyhlásení nezávislosti Palau) nevykonáva žiadnu činnosť. Členmi Poručenskej rady sú stále členovia BR OSN.

Medzinárodný súdny dvor v Haagu – medzinárodný súdny orgán OSN s celosvetovou pôsobnosťou. Skladá sa z 15 sudcov, ktorých volí Valné zhromaždenie OSN a Bezpečnostná rada OSN v oddelenom hlasovaní na 9 rokov. Nie je prípustné, aby za sudcov boli zvolení dvaja príslušníci toho istého štátu. Voľba sudcov prebieha každé 3 roky, kedy sa mení 1/3 sudcov. Opakované zvolenie do funkcie je prípustné. Pre úspešné zvolenie musí sudca získať nadpolovičnú väčšinu hlasov Valného zhromaždenia a Bezpečnostnej rady OSN. Činnosť súdu sa riadi Štatútom, ktorý tvorí súčasť Charty OSN. Do právomoci Medzinárodného súdneho dvora patrí rozhodovať spory medzi štátmi a vydávať poradné právne posudky na žiadosť Bezpečnostnej rady alebo Valného zhromaždenia. Stranami v sporoch podávaných na súd môžu byť iba štáty.

Sekretariát OSN - je obslužným orgánom OSN. Na jeho čele stojí generálny tajomník OSN, ktorý je menovaný Valným zhromaždením na základe odporúčenia Bezpečnostnej rady na päťročné funkčné obdobie. Charta ho splnomocňuje upozorňovať Bezpečnostnú radu na každú záležitosť, ktorá podľa jeho názoru ohrozuje medzinárodný mier a bezpečnosť. Okrem toho vykonáva všetky ostatné úlohy, ktoré mu zverí Valné zhromaždenie, Bezpečnostná rada, Hospodárska a sociálna rada a Poručenská rada. Každý rok vydáva generálny tajomník výročnú správu, v ktorej hodnotí prácu OSN a predkladá svoje návrhy na jej budúce priority. Povinnosti Sekretariátu OSN siahajú od riadenia mierových operácií až k sprostredkovaniu v medzinárodných spo-

DIGI SCHOOL 2020-1-SK01-KA226-SCH-094350 Občianska náuka
Ľudské práva – Ochrana ľudských práv

roch. Pracovníci Sekretariátu sa zaoberajú aj analýzou hospodárskych a sociálnych trendov a problémov, pripravujú štúdie k otázkam, ako sú napríklad ľudské práva a udržateľný rozvoj, organizujú medzinárodné konferencie o svetových problémoch, sledujú rozsah plnenia rozhodnutí OSN a informujú oznamovacie prostriedky o činnosti organizácie.

Ďalšie organizácie OSN:

UNICEF je skratka United Nations Children's Emergency Fund (Detský fond Spojených národov), ktorý vznikol mandátom OSN v roku 1946, aby pomohol deťom po druhej svetovej vojne. Keď sa Európa dostala z hrôz vojny, v roku 1953 Generálny tajomník OSN dal UNICEFu mandát na dlhodobé obdobie, aby mohol získavať finančné prostriedky z rozvinutých krajín a pomáhal deťom v rozvojových krajinách. Svoju činnosť financuje výhradne z dobrovoľných príspevkov vlád členských krajín (prevažujúca časť finančných zdrojov), z príspevkov nevládných organizácií a ďalších nezávislých subjektov. Nezanedbateľným príjmom sú výtázky z predaja tovaru darčekového charakteru so znakom UNICEF (napr. pohľadníc, kalendárov, hračiek, plastických tašiek a pod.), ktorý UNICEF organizuje prostredníctvom 37 národných výborov pre spoluprácu s UNICEF vo vyspelých krajinách. UNICEF je na Slovensku zastúpený od roku 1993.

UNESCO (Organizácia OSN pre výchovu, vedu a kultúru, v angličtine United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) je medzinárodnou organizáciou systému OSN, ktorá má mandát na rozvoj kultúrneho potenciálu svetového spoločenstva, kultúry, vedy a vzdelávania. Stála pri zrode Európskeho strediska pre jadrový výskum, alebo Medzinárodného strediska pre štúdium konzervácie a reštaurovania pamiatok. Pomohla pri vzniku medzivládnych programov v oblasti hydrológie, oceánografie, geológie a životného prostredia. Pod patronátom UNESCO vznikol rad medzinárodných dohôd vzťahujúcich sa na autorské práva, ochranu pamiatok a iné. Slovensko získalo členstvo v UNESCO 9. februára 1993 (Česko-Slovensko bolo zakladajúcim členom UNESCO).

WHO - Svetová zdravotnícka organizácia (World Health Organization, WHO alebo slovenská skratka SZO) je špecializovanou inštitúciou OSN. Prostredníctvom WHO si vymieňajú svoje poznatky a skúsenosti zdravotnícki pracovníci 192 krajín. Ženevské ústredie riadi a koordinuje činnosť 6 regionálnych úradov, ktorých pôsobnosť je celosvetová.

UNEP - program pre životné prostredie;

ILO - Medzinárodná organizácia práce;

Mierové sily OSN - vojenské jednotky (modré baretty) - úlohy udržanie mieru v nestabilných oblastiach, stabilizácia pomerov po ukončení konfliktov (mierové misie).

Regionálna úroveň ochrany ľudských práv:

- **Rada Európy (1949)**
Základný dokument Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (4.11.1950, Rím).
- **Európsky súd pre ľudské práva (Štrasburg)** - umožňuje členským štátom vzniesť sťažnosť proti inému štátu alebo jednotlivcovi voči členskému štátu.

DIGI SCHOOL 2020-1-SK01-KA226-SCH-094350 Občianska náuka
Ľudské práva – Ochrana ľudských práv

- **Európsky súdny dvor (Luxemburg)** – zabezpečuje správnu interpretáciu a aplikáciu článkov zmlúv Európskej únie.
- **Európsky ombudsman** – osoba, ktorá prijíma sťažnosti v akejkoľvek veci patriacej do oblasti aktivity EÚ priamo od ktoréhokoľvek občana EÚ alebo prostredníctvom člena parlamentu.

Vnútroštátny systém ochrany ľudských práv:

- **Kontrolné mechanizmy politickej moci** – polícia, prokuratúra, súdnictvo = chránia predovšetkým zákonnosť.
- V SR rozhoduje o porušení ľudských práv **Ústavný súd SR** – jeho úlohou je chrániť ústavnosť.
- **Verejný ochranca práv – ombudsman** - vysoký štátny úradník, verejný ochranca práv, ktorý sa stará o ochranu ľudských práv, pomáha vybavovať sťažnosti občanov a radí im.

V SR pôsobí od roku 2002.

Je volený Národnou Radou SR na 5 rokov.

Kandidáta musí navrhnúť najmenej 15 poslancov.

Ombudsmanom môže byť občan Slovenskej republiky, ktorý v deň voľby dosiahol vek 35 rokov, má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, je bezúhonný a jeho vzdelanie, schopnosti, skúsenosti a morálne vlastnosti dávajú záruku, že funkciu verejného ochranca práv bude riadne vykonávať, nie je členom politickej strany, má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky, súhlasí s voľbou za verejného ochranca práv.

Tú istú osobu možno zvoliť za verejného ochranca práv najviac v dvoch po sebe nasledujúcich funkčných obdobiach.

Postup v prípade porušenia ľudských práv:

- Občan sa najprv obráti na orgány vnútroštátnej ochrany ľudských práv.
- Po vyčerpaní vnútroštátnych prostriedkov sa môže so sťažnosťou obrátiť na medzinárodné európske alebo svetové súdne orgány.